

A vadgazdálkodás jellemzői, 2008–2012

A tartalomból

Bevezetés	1
1. A vadgazdálkodás jogi szabályozása, tervezése	1
2. Nagyvadgazdálkodás	2
2.1. Gímszarvas	2
2.2. Dámszarvas	3
2.3. Őz	3
2.4. Muflon	4
2.5. Vaddisznó	5
3. Apróvad-gazdálkodás	6
3.1. Mezei nyúl	6
3.2. Fácán	7
3.3. Fogoly	7
3.4. Egyéb vadászható apróvadfajok	7
4. A vadkárok alakulása	8
4.1. Mezőgazdasági vadkár	8
4.2. Erdői vadkár	8
5. A vadászat pénzügyi helyzete	9
5.1. Vadászati bevételek	9
5.2. Vadászati kiadások	9
5.3. Pénzügyi egyenleg	9

Bevezetés

Hazánk vadállománya nemzeti kincs, e megújítható természeti erőforrás csak szakszerű gazdálkodással őrizhető meg. A vadállomány szabályozás hiányában túlszaporodna, ezért nehezebben az erdők megújulását, károkat okoznának a mezőgazdasági ültetvényekben és a szántóföldi kultúrákban, nőne a vad-gépjármű ütközések száma, valamint emelkedne a vadfajokhoz köthető humán és állat-egészségügyi kockázatok szintje is (pl. zoonózisok). A vadgazdálkodásnak nem kizárólag az anyagi haszonszerzés az egyetlen célja, a vadászható vadfajok mennyiségi és minőségi szabályozásán túl a védett fajok egyedeinek óvása, az élőhelyek fejlesztése, táplálékhiányos időszakban a takarmányozás és a vadak által okozott károk mérséklése is feladata.

A magyar vadgazdálkodás az elmúlt több mint fél évszázad alatt jelentősen átalakult. Ennek eredményeként a nagyvadállomány számottevően gyarapodott. A változások egyik alapvető oka a vadak élőhelyének átalakulása. A szántóföldi növénytermesztésben a nagytáblás gazdálkodás elterjedése kedvezően befolyásolta a nagyvadfajok táplálkozását, a vegetációs időben bűvőhelyet is biztosítva számukra.

Az apróvadfajok életfeltételei – szemben a nagyvadfajkéval – az elmúlt évtizedekben romlottak. A korábban méltán világhírű mezei nyúl-, fogoly-

és fácánállomány az intenzív szántóföldi termesztési technológiák széles körű alkalmazása, a nagy munkaszélességű és sebességű mezőgazdasági munkagépek, a kemikáliák használata miatt jelentősen csökkent.

Kiadványunkban a 2008–2012 közötti időszak együttes adatait alapul véve a vadgazdálkodás főbb területi jellemzőit – a vadgazdálkodás jogi szabályozását és tervezését, a nagyvad és az apróvad állomány alakulását, a vadkárokat és a megyék vadgazdálkodási egységeinek pénzügyi helyzetét – kívánjuk bemutatni az elmúlt öt év adatainak tükrében. Munkánk során a Vidékfejlesztési Minisztérium megbízásából a Szent István Egyetem Vadvilág Megőrzési Intézetében működő Országos Vadgazdálkodási Adattár (www.ova.info.hu) adatait használtuk fel.

1. A vadgazdálkodás jogi szabályozása, tervezése

Az 1996. évi LV. törvény alapján a vadászati jog a földtulajdon elválaszthatatlan részét képezi, hasznosításáról a földtulajdonosok tízvenként döntenek. A tulajdonosok (beleértve a magyar államot is) földjeiket társult vadászati jog formájában hasznosíthatják vagy bérbe adhatják (rendszerint vadásztársaságoknak). A megyei vadászati hatóságok a jogosultak kérelmére állapítják meg a vadászterületek határait, nyilvántartásba veszik a vadgazdálkodási egységeket, a vadászatra jogosultak pedig tízéves vadgazdálkodási tervet kötelesek benyújtani. A jelenleg érvényes vadászterület bérleti szerződések (és a hozzájuk kapcsolódó tízéves vadgazdálkodási tervek) a 2007. március 1-jétől 2017. február végéig terjedő időszakra vonatkoznak. A vadászati év az adott év március elejétől a következő év február végéig tart. Ennek megfelelően a vadállomány becsült adatai minden évben a február végi állapotot tükrözik, a teríték és a trófeabírálati adatok pedig a következő vadászati év időszakára vonatkoznak.

A vadgazdálkodás tervezése szempontjából a vadfajok előfordulásának gyakoriságát, a domborzati viszonyokat és a növény borítottságot figyelembe véve az ország területe 6 vadgazdálkodási tájra, ezen belül 24 körzetre oszlik. A legnagyobb kiterjedésű terület a Duna-Tisza közti és a tiszántúli apróvadas táj, a legkisebb pedig a Dunántúli-középhegységben

1. ábra

Magyarország vadgazdálkodási tájai és körzetei, 2013

Forrás: ORSZÁGOS VADGAZDÁLKODÁSI ADATTÁR.
Szent István Egyetem, Vadvilág Megőrzési Intézet.
Gödöllő, 2013.

elhelyezkedő nagyvadas táj, amelyhez Komárom-Esztergom megye közép- és keleti része, Fejér megye északnyugati területe és Veszprém megye nagyobbrésze tartozik.

2. Nagyvadgazdálkodás

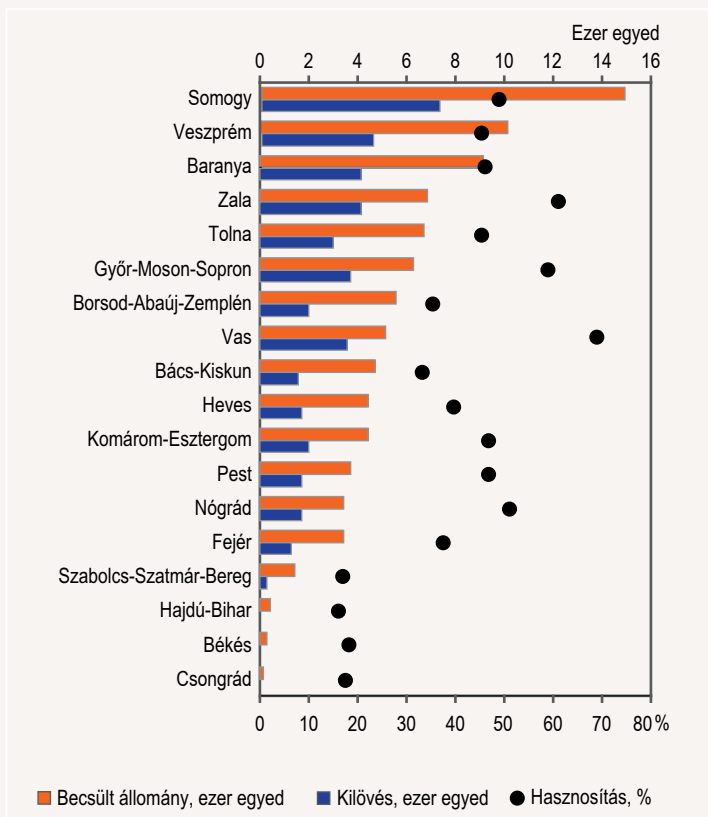
Hazánkban vadászható nagyvadfajok a gímszarvas, a dámszarvas, a muflon, az őz és a vaddisznó. Vadgazdálkodási szempontból a gímszarvas, a vaddisznó, és az őz a meghatározó. A bérvadásztatásból és a lőtt vad értékesítéséből keletkező bevételek jelentős része vadászatukból származik, de a vadkárok túlnyomó részét is e két előbbi vadfaj okozza. A nagyvadfajok egyedei a legnagyobb számban a délnyugat-dunántúli, a dunántúli-középhegységi és az észak-középhegységi nagyvadas tájakhoz tartozó körzetekben élnek. Az alföldi apróvadas megyékben értékes az őzállomány, a vadászatból és a lőtt vad értékesítéséből származó bevételek jelentős részét ott e vadfaj biztosítja.

2.1. Gímszarvas

A gímszarvas hazánk legnagyobb testű őshonos nagyvadja. Becsült állománya 2012. február végén 96 ezer volt, 13%-kal több mint 2008 februárjában (és több mint hatszorosa az 1960. évinek). 2008 és 2012 között a gímszarvasok évi átlagos száma elérte a 91 ezret. A gímállomány több mint fele öt megyébe koncentrálódik, a legnépesebb populáció Somogyban található (a gímszarvasok 16%-a) ezt követi Veszprém (11%), Baranya (10%), Zala (7,5%) és Tolna megye (7,4%). Az alföldi megyékben – Bács-Kiskun Duna menti területeit kivéve – számuk nem jelentős, Csongrádban, Békésben és Hajdú-Biharban kicsi, de emelkedő létszámban fordulnak elő.

2. ábra

A gímszarvas becsült állománya, kilövése és hasznosítása, 2008–2012. évek átlaga

2008 és 2012 között az ország egészében a vadászok 214 ezer gímszarvaszt ejtettek el, az időszak becsült állományának közel felét. A hasznosítási arány Vas és Zala megyékben kiugróan magas: 69, illetve 61% volt, de az átlag felett alakult Győr-Moson-Sopron, Nógrád és Somogy megyében is (ezek a számok részben magasak, de tükrözhetik a vadkárok csökkentése

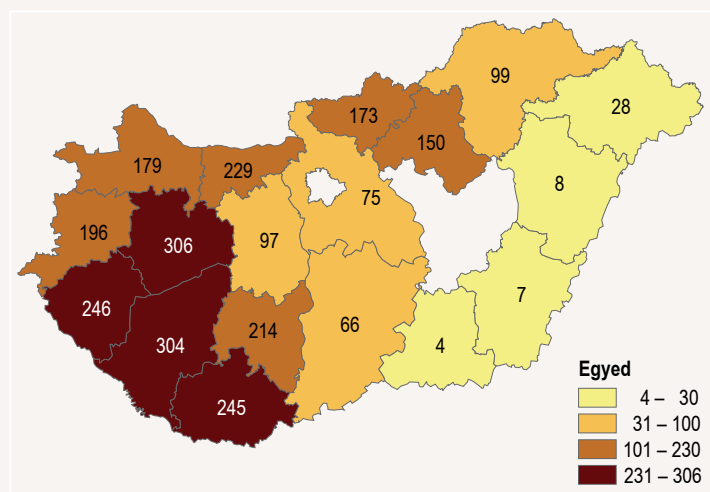
érdekeiben megemelt lelővéseket is). A kilövések becsült állományhoz viszonyított aránya a legkisebb állománnyal rendelkező négy megyében mindössze 20% körüli volt.

A vizsgált időszak egészében tízezer hektár termőterületre vetítve országos átlagban 122 szarvas jutott. A mutató értéke a megyék között nagymértékben szóródott: Veszprém és Somogy megyében tízezer hektárra jutó számuk meghaladta a 300-at Baranyában és Zalában 250 körüli, Komárom-Esztergom és Tolna megyében pedig 200 felett volt, míg az alföldi apróvadas területeken tízezer hektáron átlagosan 0–66 szarvas fordult elő.

A tízezer hektár termőterületre jutó gímállomány megyei sorrendje nem különbözik számottevően az egyedszám megoszlása alapján kialakult sorrendtől. Eltérés a középhegységben elhelyezkedő Komárom-Esztergom, Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Bács-Kiskun megyében van, mivel az előbbi két térségben a vadállomány az átlagosnál kisebb, az utóbbi kettőben pedig attól nagyobb területen helyezkedik el.

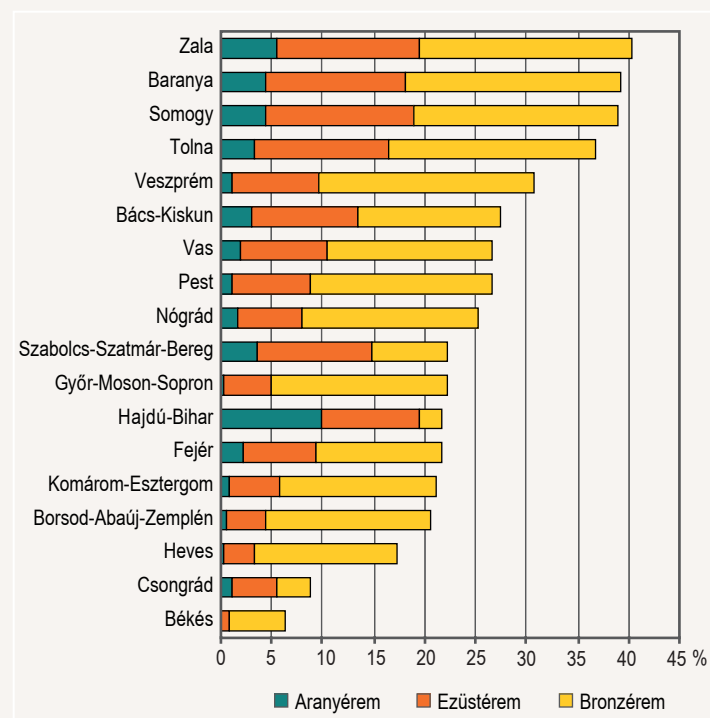
3. ábra

A gímszarvasok tízezer hektár termőterületre jutó becsült egyedszáma, 2008–2012. évek átlaga

4. ábra

Az érmes gímszarvasagancsok aránya, 2008–2012. évek átlaga

Az elejtett nagyvadak trófeáinak bírálatra történő bemutatását jogszabály írja elő, amit a megyei vadászati hatóságok szakemberei egységes szempontok szerint végeznek. A trófea (agancs, szarv, agyar) minőségéből egyebek mellett a vadállomány értékére, egészségi állapotára és az élőhely tulajdonságaira vonatkozó információk nyerhetők. A bérvadásztatás bevételeit szintén az elejtett vadak trófeáinak jellemzői (tömege, hossza, bírálati pontszáma stb.) is befolyásolják.

2008 és 2012 között az országban összesen mintegy 56 ezer gímagancsot bíráltak el a trófeabíró bizottságok. A bemutatott trófeák 31%-a érmes minősítést kapott, ezen belül 8,5% arany-, 32% ezüst- és 60% bronzérmes volt.

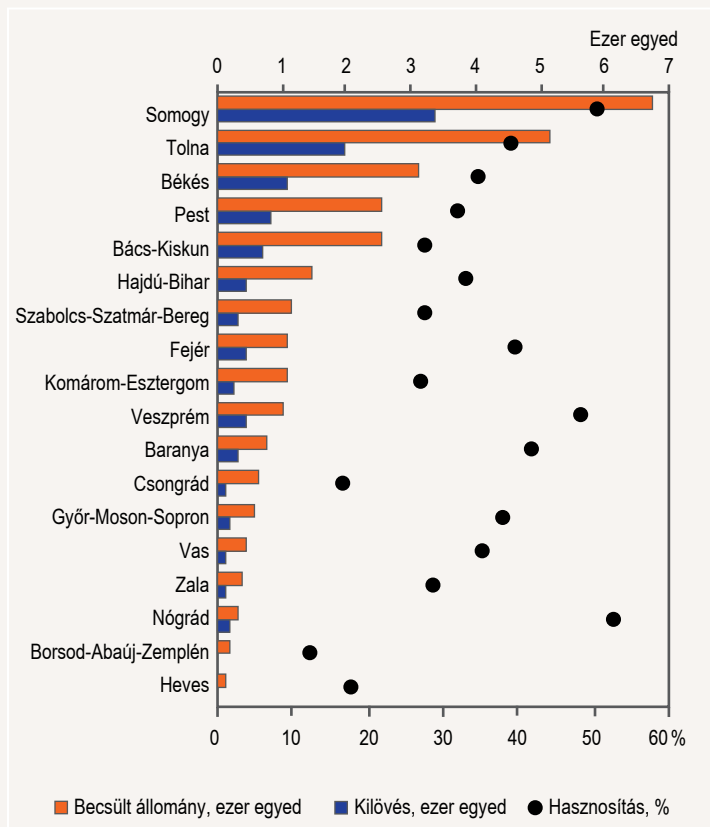
A trófeabírálati eredmények alapján a legértékesebb gímállomány Zala, Baranya, Somogy és Tolna megyében él. Az utóbbi öt évben az országos lista első tíz legmagasabb bírálati pontszámot kapott szarvasagancsainak többsége ezekből a megyékből származott. A nagyvadas tájakhoz tartozó megyék közül Komárom-Esztergomban, Borsod-Abaúj-Zemplénben és Hevesben az érmes trófeák aránya elmaradt az átlagostól, ami egyebek mellett a déli megyékétől eltérő élőhelyi adottságokkal hozható összefüggésbe.

2.2. Dámszarvas

A dámszarvas a gímmel rokon, de attól kisebb testű nagyvadfajunk. Hazánkba valószínűleg az 1400-as években telepítették be, és a 18. század előtt vadaskertekben tartották. A becsült állomány 2012. február végén több mint 33 ezer volt, 28%-kal több, mint 2008 februárjában. (Az 1960-ban még 900-as egyedszámmal rendelkező állomány növekedésében jelentős szerepet játszottak a Tolna megyéből Somogyba, Békésbe, Hajdú-Biharba és Szabolcs-Szatmár-Beregbe irányuló telepítések.) Jelenleg a legtöbb dámszarvas – átlagosan mintegy 7 ezer – Somogyban él. Tolnában közel 5 ezer, Békésben mintegy 3 ezer egyedét becsülték, az ország dámállományának több mint a fele e három megyében van. A dámszarvasok jelentős hányada, 21%-a ma is vadaskertekben él, így mozgásuk viszonylag kis területre korlátozódik.

5. ábra

A dámszarvas becsült állománya, kilövése és hasznosítása 2008– 2012. évek átlaga

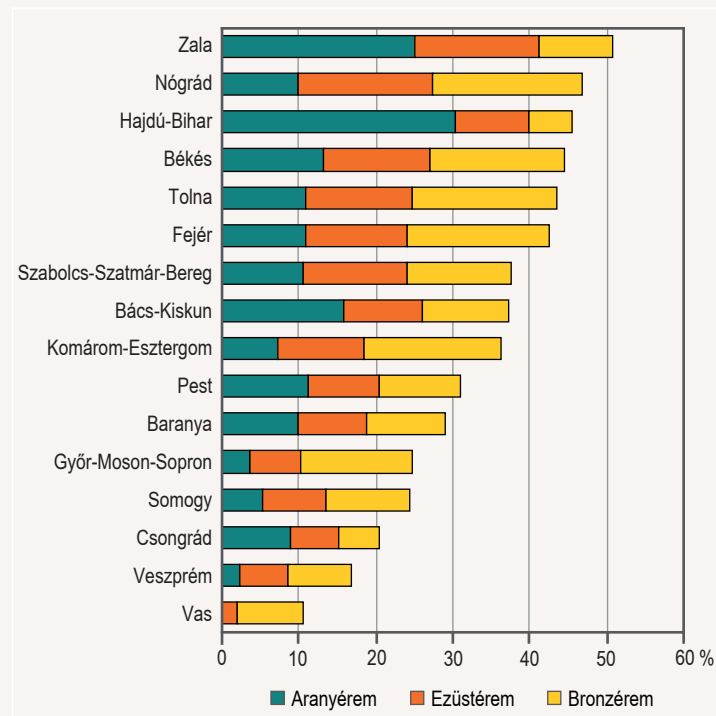
2008 és 2012 között összesen 55 ezer dámszarvast hoztak terítékre a vadászok, a becsült állomány négytizedét. Az állomány hasznosítása Nógrád megyében jóval az átlag feletti volt (53%), ezen kívül Veszprémben és Somogyban is 50% körül alakult. Nógrád kivételével a szerény nagyságú dámállománnyal rendelkező megyékben az átlagosnál alacsonyabb volt a hasznosítás mértéke.

A vizsgált időszakban közel 13 ezer dámagancsot bíráltak el, ezek 34%-a volt érmes, ezen belül 31–31% arany-, illetve ezüst-, 38% pedig bronzérmes minősítést kapott. A bírálatra bemutatott dámagancsok több mint fele Somogy (29%), Tolna (15%) és Pest (9,0%) megyéből került ki.

A trófeabírálati eredmények alapján Hajdú-Biharban, Békésben, Tolnában és Fejérben értékes dámállomány él. Az utóbbi öt évben az országos listán a tíz legjobb trófea között a hajdú-bihari dámagancsok jelentős számban szerepeltek, átvéve ezzel a tolnaiak korábban évtizedekig tartó vezető helyét.

6. ábra

Az érmes dámszarvasagancsok aránya, 2008–2012. évek átlaga

2.3. Őz

Az őz a legkisebb testű, és egyben legnépesebb, hazánkban őshonos nagyvadfaj. Becsült állománya 2012. február végén 366 ezer egyedből állt, ami 7,4%-kal haladta meg az öt évvel korábbit (és 5,3-szerese volt az 1960. évi állománynak). Az őz rugalmasan alkalmazkodott a szántóföldi növénytermesztési technológia változásaihoz, ami kedvezett széles körű elterjedésének. A legnagyobb számban az alföldi apróvadas területeken fordul elő, az országos állomány közel fele itt él. A nagyvadas tájakhoz tartozó megyékben – különösen ahol összefüggő erdőségek vannak – az őzállomány csökkent.

2008 és 2012 között több mint 450 ezer őzet ejtettek el a vadászok, a becsült állomány 28%-át. A kilövések aránya Vas, Nógrád, Zala és Veszprém megyében jóval az átlag felett (41 és 49% között) alakult, Békésben, Hajdú-Biharban, Tolnában és Fejérben viszont 20% alatt maradt, ami már jelentős alulhasznosítása az állománynak.

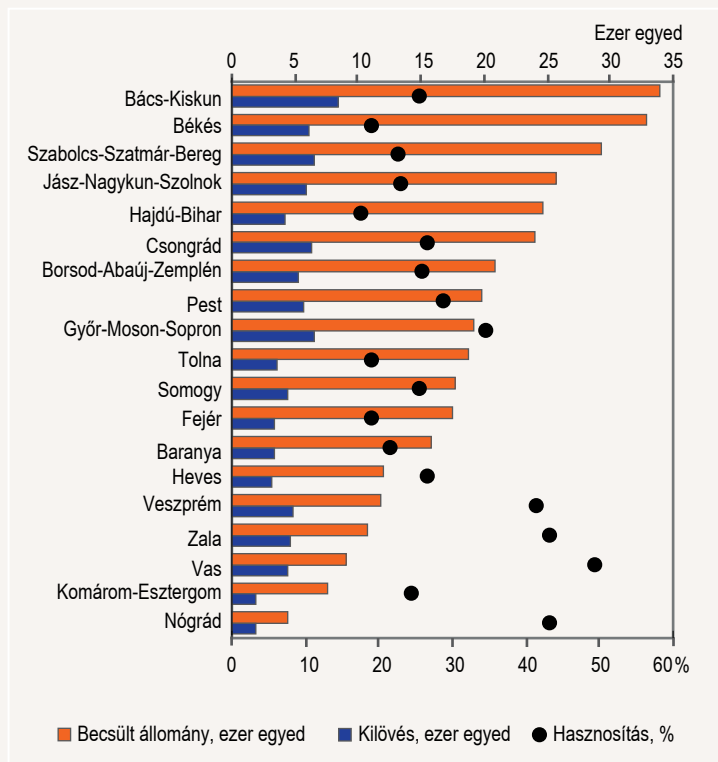
2008 és 2012 közötti időszakban az országban tízezer hektár termőterületen átlagosan 477 őz élt. A mutató értéke az Alföld négy apróvadas megyéjében (589–726 között), valamint Győr-Moson-Sopron (548) és Tolna megyében (594) volt a legmagasabb, a dunántúli nagyvadas tájakhoz tartozó további hat megyében (341–429 között) pedig az országos átlag alatt maradt.

A tízezer hektárra jutó őzek számát és a becsült állomány egyedszámát összehasonlítva a megyék sorrendje jelentősen eltér. A legnépesebb őzallo-

mánnyal rendelkező Bács-Kiskun a fajlagos mutatót tekintve a 8., ugyanakkor az egyedszáma alapján a középmezőnyben elhelyezkedő Borsod-Abaúj-Zemplén megye fajlagos mutatót tekintve a 15. a sorrendben.

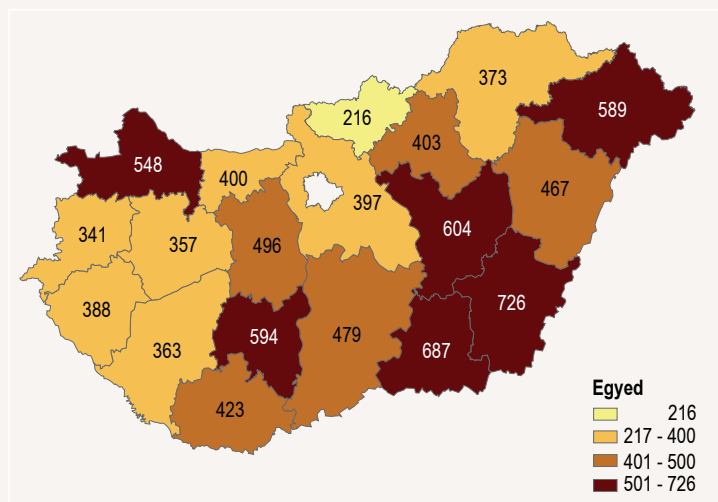
7. ábra

Az őz becsült állománya, kilövése és hasznosítása, 2008–2012. évek átlaga

8. ábra

Az őzek tízezer hektár termőterületre jutó becsült egyedszáma, 2008–2012. évek átlaga

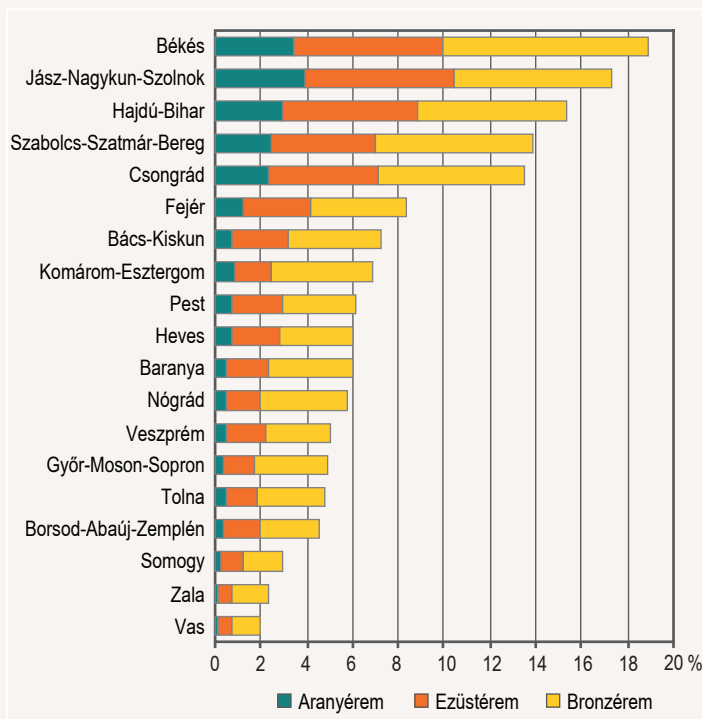

2008 és 2012 között a trófeabíró bizottságok az országban összesen 175 ezer őzagancsot bíráltak el, ebből 8,7% lett érmes, ezen belül 15% arany, 34% ezüst és 51% bronz minősítést kapott. A trófeabírálati eredmények alapján az országban a legértékesebb őzállományok a Duna–Tisza közti és a tiszántúli apróvadás tájakon élnek. Közülük is kiemelkedik Békés megye – a vizsgált években az országos listán a tíz legmagasabb nemzetközi pontszámot elért trófeák jelentős része származott innen. Ugyanakkor a középhegy-

ségek nagyvadás tájain az őzbakok agancsminősége lényegesen elmarad az apróvadás területeken kilőtt őzekétől.

9. ábra

Az érmes őzagancsok aránya, 2008–2012. évek átlaga

2.4. Muflon

A muflon Szardínia, Korzika és Ciprus szigetén őshonos (Ciprusról azonban kipusztult). Hazánk jelenlegi területére 1901-ben, telepítés során került, azóta főként a középhegységekben, szigetszerűen elhelyezkedő állományokban élnek, háromtizedüket vadaskertekben tartják. A becsült állomány 2012. február végén több mint 12 ezer egyedből állt, ami 24%-kal volt több, mint 2008-ban. (A muflonállomány 1960. évi 1400-as egyedszáma napjainkban közel kilencszeresére bővült, amihez az elmúlt évtizedek – szakmai körökben vitatott – telepítései is hozzájárultak.) Az országos állomány túlnyomó hányada, közel hattizede Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén és Veszprém megyében él, az alföldi megyékben szabad területen nem fordul elő.

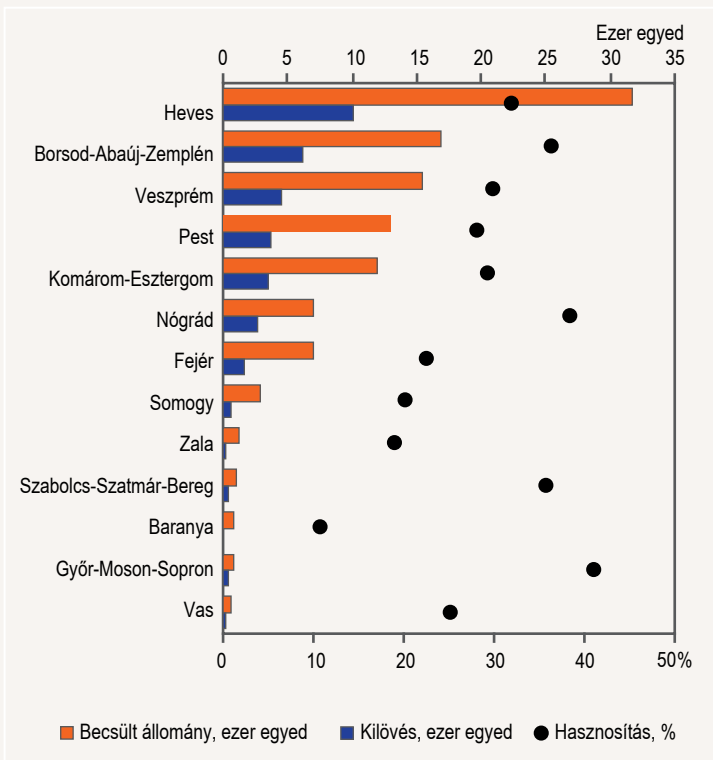
2008 és 2012 között összesen közel 17 ezer muflont ejtettek el a vadászok, a becsült állomány 31%-át. A legtöbb egyed, több mint 5 ezret Heves megyében zsákmányolták, a kilövési arány azonban Győr-Moson-Sopron (41%) és Nógrád megyében (38%) volt jóval átlag feletti.

A muflon trófeája a szarv, vagy más néven csiga, amelyet az állat egész életén át növeszt, nem váltja évente, mint a szarvasfélék az agancsukat. A hímivarú egyedek (kosok) mellett a nőivarúak egy része is visel szarvat, ami nem tárgya a trófeabírálatnak.

A trófeabíró bizottságok a vizsgált időszak során 4700 muflonszarv minősítését végezték el, ebből 36% érte el az érmes szintet. Az összes elbírált trófea több mint fele a három legtöbb kilövessel rendelkező megyéből: Heves, Veszprém és Borsod-Abaúj-Zemplén megyéből származott. Utóbbi két megye muflontrófeáinak minőségi különbségei jól láthatók – a közel azonos számú bírálatból a Veszprém megyeiek több mint fele, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyeieknek azonban alig több mint egytizede kapott érmet. Az országos listán tíz legmagasabb pontszámot elérték közül a Komárom-Esztergom, a Fejér és Pest megyei muflonkosok csigáinak bírálati pontszámaik évről évre kiemelkednek.

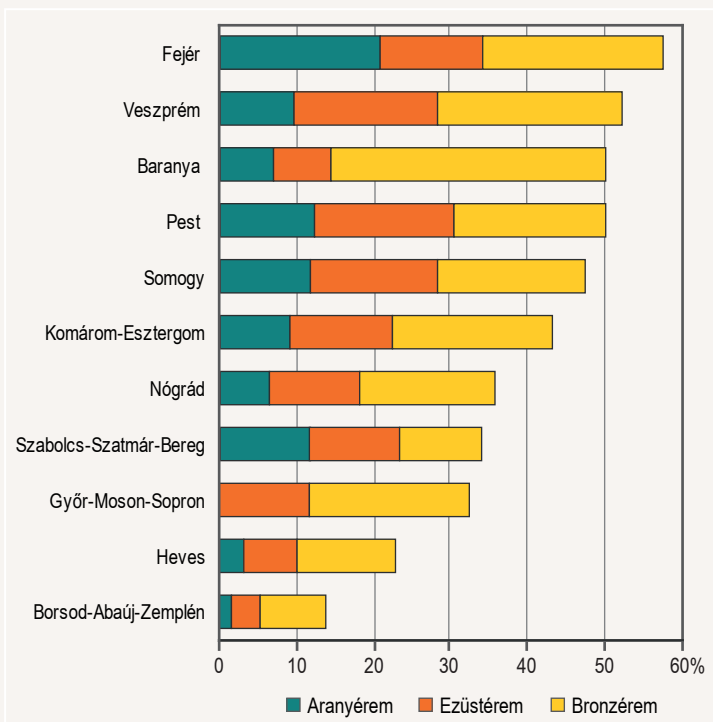
Az muflon becsült állománya, kilövése és hasznosítása, 2008–2012. évek átlaga

10. ábra

Az érmes mufloncsigák aránya, 2008–2012. évek átlaga

11. ábra

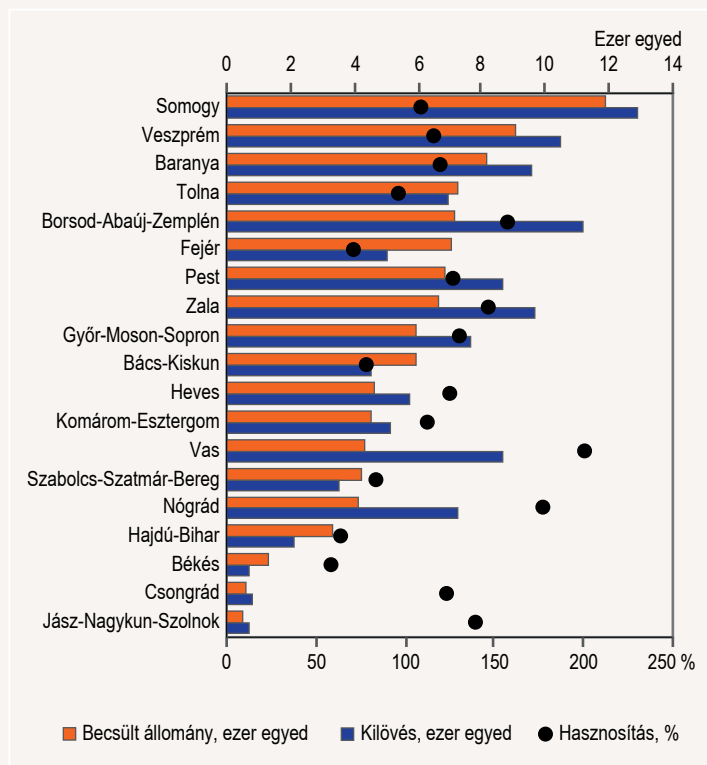
2.5. Vaddisznó

Hazánkban a vaddisznó közép-európai alfaja őshonos. 2012. február végén becsült állománya mintegy 110 ezer egyed volt, 15%-kal több mint öt évvel korábban. (Országos állománya 1960 óta több mint a tizenháromszorosára gyarapodott.) A vaddisznó kiválóan alkalmazkodik a környezetéhez, ahol jelentős számban fordul elő és nem zavarják, a táplálékot keresve gyakran a

lakott területeket is felkeresi. Egyedeinek száma a nagyvadas tájakon a legszámottevőbb: az országos állományból a 2008–2012. évek átlagát tekintve Somogy, Veszprém, Baranya, Tolna, Borsod-Abaúj-Zemplén és Fejér megye 12–6,8%-os arányban részesedett. Az apróvadas területeken, így Hajdú-Biharban, Békésben, Csongrádban és Jász-Nagykun-Szolnok megyében az ország becsült vaddisznó állományának összességében 5,5%-a él. (Az apróvad-gazdálkodás szempontjából ezeken a területeken a vaddisznók szabad területi egyedszámának gyarapodása nem kívánatos, mivel az állatok jelentős károkat képesek okozni a földön fészkelő madarak tojásainak, fiókáinak és a nyúlfiak elpusztításával.)

12. ábra

A vaddisznó becsült állománya, kilövése és hasznosítása, 2008–2012. évek átlaga

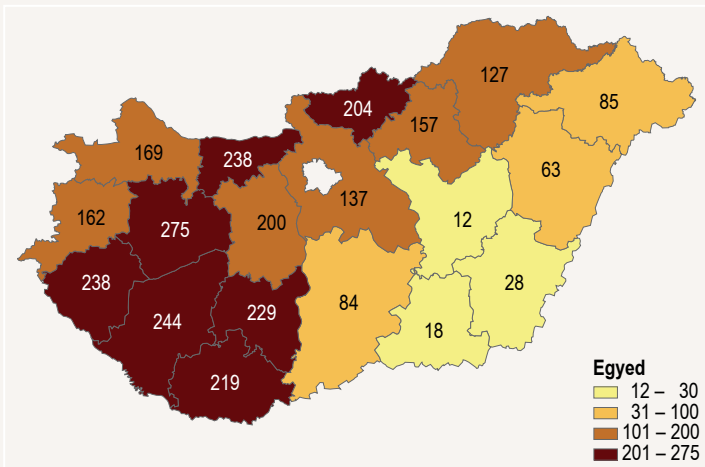
A vizsgált időszak alatt az ország területén összesen 606 ezer vaddisznót hoztak terítékre a vadászok, a becsült állományhoz viszonyítva a hasznosítás 117%-ot tett ki. (Ennek oka, hogy egy szaporodóképes, nőivarú egyed egy év alatt több utódot képes felnevelni.) A legtöbb vaddisznót Somogy, Veszprém, Borsod-Abaúj-Zemplén, Zala, Baranya, Vas és Pest megyében ejtették el, évente átlagosan mintegy 9–13 ezret, összességében az országosnak közel a hattizedét. A hasznosítási ráta Vas, Nógrád, Jász-Nagykun-Szolnok Pest és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében kiugróan magas, de Zala, Heves, Csongrád és Győr-Moson-Sopron megyében is az átlag feletti.

2008 és 2012 között tízezer hektár termőterületre az ország egészében átlagosan 139 vaddisznó jutott. E tekintetben rendkívül nagy az országon belüli szóródás; előfordulásuk a dél- és közép-dunántúli nagyvadas tájakon a leggyakoribb, tízezer hektárra vetítve átlagosan 219 és 275 között változik. Az apróvadas alföldi tájon tízezer hektár termőterületre jutó számuk (12–85 vaddisznó) jóval kevesebb az országos átlagnál.

A tízezer hektár termőterületre jutó vaddisznók számát és a becsült állomány egyedszámát összehasonlítva a sorrend eltérő. A legnépesebb vaddisznó állománnyal rendelkező Somogy a fajlagos mutató alapján második, a mutató értéke a kisebb termőterületből adódóan Veszprém megyében a legmagasabb. A termőterülethez viszonyított vaddisznóállomány alapján elől lévő Komárom-Esztergom és Zala megye sorrendben elfoglalt helye is a kisebb termőterületből adódik.

A vaddisznók tízezer hektár termőterületre jutó becslött egyedszáma, 2008–2012. évek átlaga

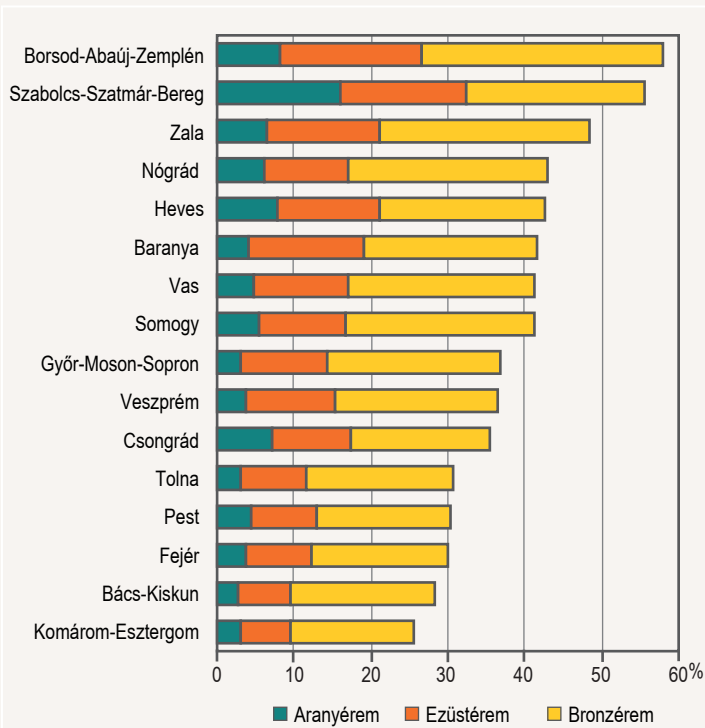
13. ábra

Az utóbbi öt évben a trófeabíró bizottságok közel 26 ezer vadkanagyar bírálatát végezték el. A trófeák 11–11%-át Pest és Veszprém megyében mutatták be, de részarányuk Fejér és Tolna megyében is 9,0, illetve 10% körüli volt. Az elbírált agyarak 39%-a volt érmes, ezen belül 15% arany-, 29% ezüst- és 56% bronzéremet kapott. Az érmesek aránya jóval az átlag felett volt Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Zala megyében, bár a vizsgált időszakban az országos listán a tíz legmagasabb pontszámot elért vaddisznóagarak többsége Pest megyéből származott.

14. ábra

Az érmes vaddisznó agyarak aránya, 2008–2012. évek átlaga

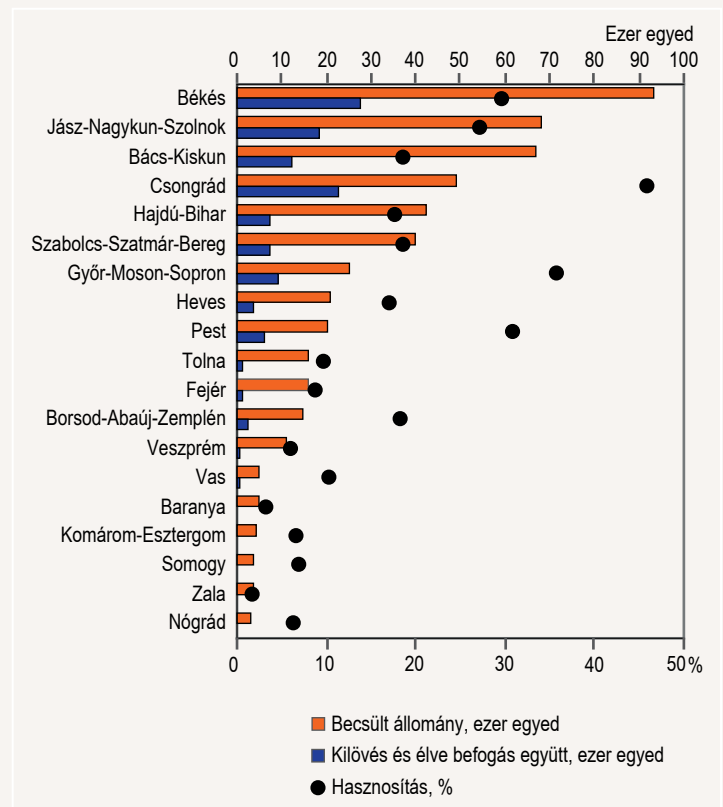
3. Apróvad-gazdálkodás

A vad védelméről és a vadgazdálkodásról szóló törvény végrehajtási rendelete a hazai apróvadakat hasznos és egyéb fajokra osztja. A hasznos apróvadfajok között említi a mezei nyulat, a fácánt, a fogolyt, továbbá a vadászható vadludakat, a tőkés récét, a szárcsát, a balkáni gerlét, az örvös galambot és az erdei szalonkát. Az egyéb apróvadfajokhoz többek között a róka, a borz, az aranykakás, a szarka, a szajkó és a vadászható kisemlősök tartoznak. Vadászati szempontból a mezei nyúl, a fácán, valamint a tőkés réce, és a balkáni gerle szerepe számottevő. A vonuló fajok – mint a vadludak – a vadászoknak kivételes vadászélményeket nyújthatnak. Vadgazdálkodási vonatkozásban a szörmés és szárnyas kártevők (róka, aranykakás, szarka, szajkó, dolmányos varjú) egyedszámának szabályozása az apróvadállomány és a védett madárfajok megővése szempontjából fontos.

3.1. Mezei nyúl
A mezei nyúl hazánkban őshonos apróvadfaj. 2012. február végén becslött állománya megközelítette az 500 ezret, ami 5,0%-kal maradt el, a 2008. évitől (az 1960. évi 1,2 milliós becslött állományhoz képest pedig mintegy 60%-kal volt kevesebb). A mezei nyúl a szántóföldi növénytermesztési technológiák változásaihoz nehezen alkalmazkodik, egyedszáma főként a nagytrátlás művelés, a vegyszerezés miatti gyomflóra szűkülése, a vetés-szerkezet néhány növényre (búza, kukorica, napraforgó, lucerna) alapozása miatt csökken. Az országos állomány héttizede az alföldi apróvadász területeken él. Ezen kívül említésre méltó mezeinyúl-állomány található még Győr-Moson-Sopron, Heves és Pest megye síkvidéki, mezőgazdasági területein, becslött számuk a vizsgált időszak átlagát tekintve 20–25 ezer között alakult.

15. ábra

A mezei nyúl becslött állománya, kilövése és élve befogása együtt, hasznosítása, 2008–2012. évek átlaga

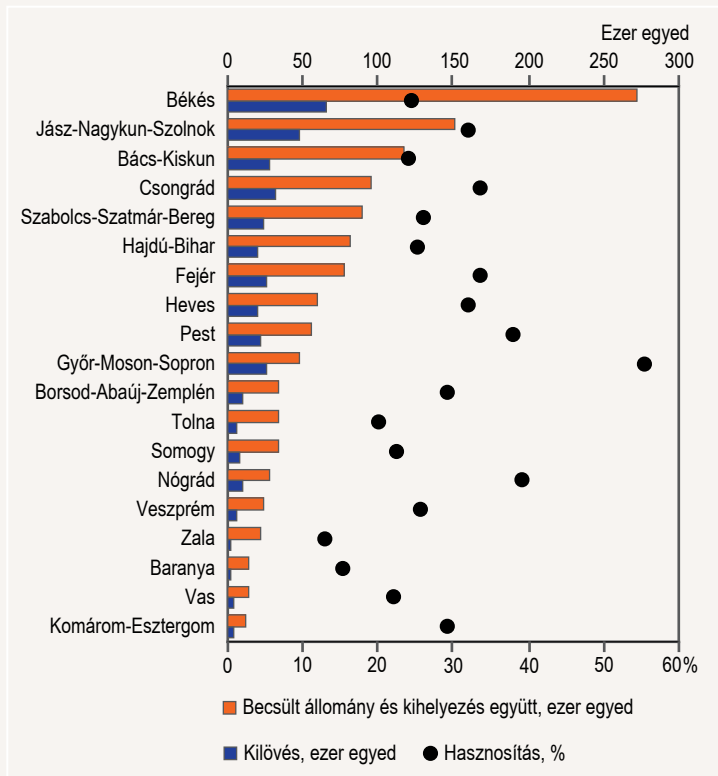
2008 és 2012 között az országban a vadászok összesen 474 ezer mezei nyulat ejtettek el és 135 ezret élve fogtak be, összességében a becslött állomány 24%-át. A vizsgált időszakban Békés megyében évente átlagosan 28 ezer, Csongrádban 22 ezer, Bács-Kiskunban 12 ezer mezei nyulat lőttek ki és fogtak be, ami az országosnak több mint a fele. A hasznosítás mértéke a megyék között hektikusan alakult: Csongrádban az átlagos közel kétszerese volt, de Győr-Moson-Sopron, Békés, Pest és Jász-Nagykun-Szolnok megyékben is az átlag felett, 36 és 27% között változott.

3.2. Fácán

A fácán a Kaukázustól az Amurig terjedő vidéken őshonos, innen először a görögök, majd a rómaiak telepítették Európába. Hazánkban a legjelentősebb vadászható vadmadár. 2012 februárjában a természetes állomány 679 ezer volt, 14%-kal kevesebb, mint öt évvel korábban. (Jelenleg a fácánállomány 1,6-szerese az 1960. évinek. A növekedésben jelentős a szerepe az elmúlt évtizedek mesterséges fácánnevelésének és a madarak szabad területre történő kihelyezésének.) A becsült fácánállományt és a kihelyezéseket is figyelembe véve az országos állomány túlnyomó hányada, több mint hattizede az alföldi apróvadász tájhoz tartozó hat megyében koncentrálódott.

16. ábra

A fácán becsült állománya és kihelyezése együtt, kilövése és hasznosítása, 2008–2012. évek átlaga

A vizsgált időszak során 1,8 millió fácánt hoztak terítékre a vadászok. A törzsállomány pótlására és vadászatra összesen 2,8 millió mesterségesen nevelt fácánt helyeztek ki, a legtöbbet, évente átlagosan 170 ezret Békés megyében. A fácánok több mint felét Békés, Jász-Nagykun-Szolnok, Csongrád, Bács-Kiskun és Győr-Moson-Sopron megyében hozták terítékre. A törzsállomány és a mesterséges kihelyezés együttes hasznosítása 29% volt. A hasznosítási ráta az átlagosnál lényegesen nagyobb volt Győr-Moson-Sopron (55%), Nógrád (39%) és Pest megyében (38%), míg a szerény méretű fácánállománnyal rendelkező Zalaiban és Baranyában az átlag felét sem érte el.

3.3. Fogoly

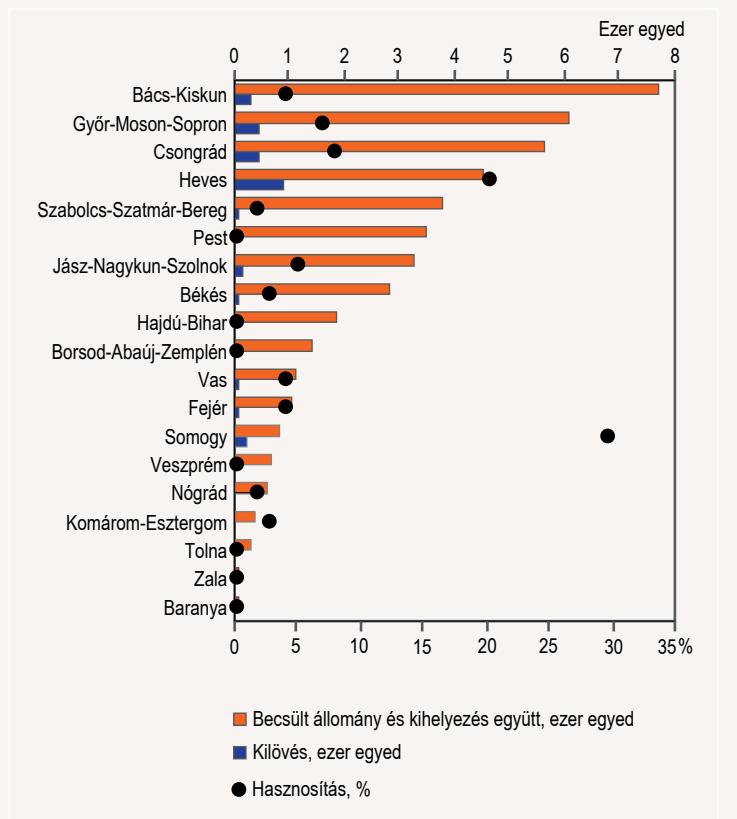
A fogoly a fácánfélék családjába tartozó, hazánkban őshonos apróvad faj, vadászata kizárólag mesterséges szaporítás és a területre történő kibocsátás esetén, a vadászati hatóság külön engedélyével történhet. A fogoly a kistáblás gazdálkodás madara, a változatos növénykultúrákkal, a gyomos szegélyekkel tarkított élőhelyeket kedveli. A szántóföldi növénytermesztési technológiák változása leginkább a hazai fogolyállományt viselte meg. Az 1930-as évek másfél milliós egyedszáma 1960-ra megfeleződött, napjainkra pedig a szabad területi egyedszáma 18 ezerre zsugorodott.

2008–2012-ben a hazai fogoly természetes állománya évi átlagban mintegy 31 ezer egyedet számlált. A vizsgált időszak alatt évente átlagosan több

mint 14 ezer mesterségesen nevelt fogolyt helyeztek ki, ennek felét a szabad területen élő állomány pótlására. Az állomány hattizede öt apróvadász megyében koncentrálódott. A legtöbb fogolyt Heves megyében bocsátották ki, összesen mintegy 15 ezret, de 10 ezer feletti volt a számuk Csongrád és Győr-Moson-Sopron megyében is. A kilőtt egyedek száma a becsült és a kihelyezett állományt együtt figyelembe véve 5,9, a vadászat céljából kihelyezettekéhez viszonyítva pedig 28%-ot tett ki.

17. ábra

A fogoly becsült állománya és kihelyezése együtt, kilövése és hasznosítása, 2008–2012. évek átlaga

3.4. Egyéb vadászható vadfajok

A vízi vadfajok közül vadgazdálkodási jelentősége – főként mesterséges szaporítással együtt – a tőkés récének van. Az elmúlt öt évben 235 ezer tőkés réce került terítékre, döntő részük az apróvadász megyékben.

A többi vízi vadfajból (szárcsa, vetési lúd, nyári lúd, nagyililik) jóval kevesebbet, évente összességében néhány ezer példányt ejtettek el a vadászok.

Az egyéb vadászható vadfajok közül – a külföldiek bérvadásztatása szempontjából – a balkáni gerle említhető meg. A vizsgált időszak alatt több mint 360 ezer balkáni gerlét hoztak terítékre a vadászok, jelentős részüket Pest és Bács-Kiskun megyében.

A szőrmes és szárnyas kártevők számának apasztása elsősorban az apróvadállomány megóvása érdekében jelent feladatot. A szőrmes kártevők közül – általános előfordulása és magas egyedszáma miatt – a rókák vadászata nagyban segítheti az apróvadállomány gyarapodását. A vizsgált időszakban összesen több mint 330 ezer rókát lőtték ki a vadászok, többségüket az apróvadász megyékben. Az 1990-es évektől a korábban hazánkban őshonos aranszakál ismét megjelent és a déli megyékben tartósan megtelepedett. Terjeszkedése az északi megyék felé jelenleg is tart. A vizsgált időszakban összesen 4700 példányt ejtettek el. A faj szaporaságát mutatja, hogy 2008-ban 452, 2012-ben már közel 1660 aranszakált lőtték ki, a legtöbbet Somogy, Baranya és Bács-Kiskun megyében.

A szárnyas kártevők apasztása az apróvadállomány megóvásán túl elősegíti a védett madarak számának gyarapodását is. Az elmúlt öt évben 185

ezer szarkát, 87 ezer dolmányos varjút és 74 ezer szajkót lőttek ki a vadászok. (Ezek a fajok mára a lakott területeken is megjelentek, és alkalmazkodtak a városi viszonyokhoz.)

4. A vadkárak alakulása

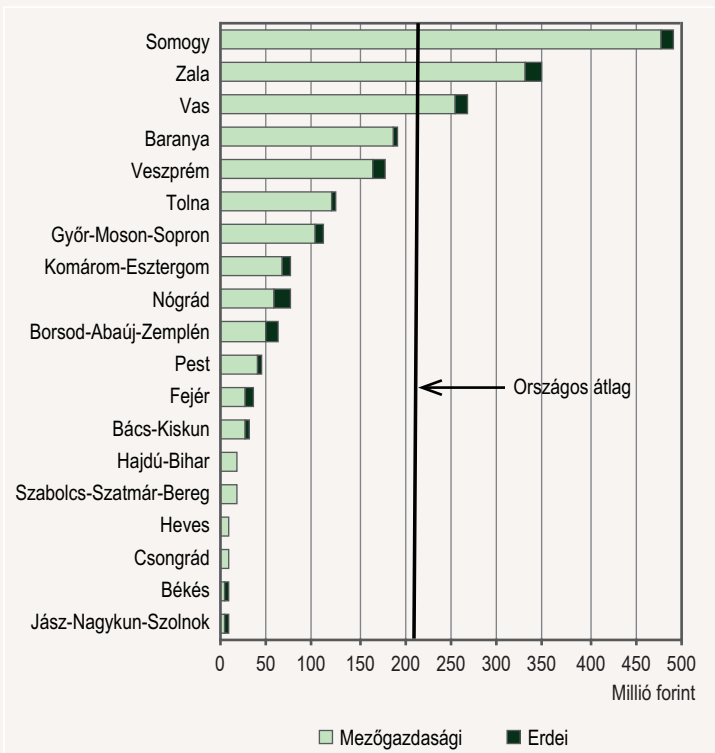
A vadkárak mértékét számos tényező befolyásolhatja: az adott terület növényborítottsága, vetésszerkezete, az előforduló vadfajok (különösen a vaddisznók és a szarvasok) gyakorisága, a rendelkezésükre álló táplálék mennyisége. A mezőgazdasági területeken a vadak – a kultúrnövények elfogyasztásával, taposással, rágással, töréssel, a vaddisznók túrással is – kárt tehetnek. A vadak által okozott károk megtérítéséért – a vonatkozó jogszabályok alapján – a vadászatra jogosultakat kártérítési felelősség terheli.

2008 és 2012 között a vadászatra jogosultak a vadak által okozott kárért összesen közel 11 milliárd, évente átlagosan 2 milliárd forintot fizettek a károsult földhasználóknak. A térített vadkárak túlnyomó hányada, 94%-a mezőgazdasági kultúrákban keletkezett kárt jelentett.

A kártérítések összegében a megyék között rendkívül nagy különbségek tapasztalhatóak; a vadkárak több mint a felét a három dél-dunántúli megyében, Somogyban, Zalában és Vasban fizették meg a vadászatra jogosultak. A sorrendben utánuk következő nyolc megye szintén a nagyvadas tájakhoz tartozik, bár előbbiekhöz képest a károk esetükben lényegesen kisebb összegeket képeznek. A kifizetések szempontjából a nagyvadas tájak közül Heves megye kivételt jelentett, mivel sorrendben az apróvadas megyékkel együtt az utolsó harmadban foglalt helyet.

18. ábra

A kifizetett vadkárak összege, 2008–2012. évek átlaga

4.1. Mezőgazdasági vadkár

A mezőgazdasági vadkárak döntő hányada a szántóföldi növénykultúrákban esik, amit az esetek többségében a szarvasoknak és a vaddisznóknak tulajdonítanak. A szőlőkben és gyümölcsösökben főként a telepítés után és a fiatal ültetvényekben a mezei nyulak és az őzek károsíthatnak.

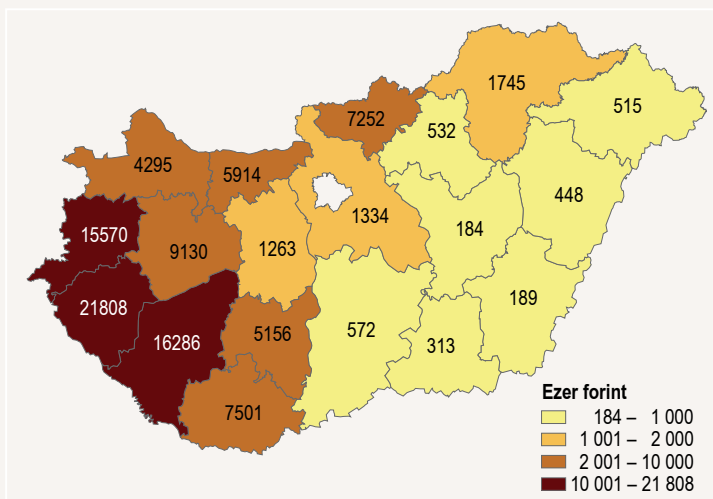
2008 és 2012 között tízezer hektár mezőgazdasági területre országosan éves átlagban 3,9 millió forint mezőgazdasági vadkár jutott. A mutató értéke a megyék között tág határok között szóródott; a legnagyobb 16 és 22 millió forint közötti értéket Somogyban, Zalában és Vasban érte el, de Fejér megye kivételével a többi Dunántúli megyében és Nógrádban is meghaladta az átlagot.

A tízezer hektár mezőgazdasági területre jutó mezőgazdasági vadkár és a kifizetett vadkár összegét illetően a megyék sorrendje némileg eltért:

Zalában összességében kevesebb vadkár kifizetésére került sor, mint Somogyban, azonban a fajlagos mutató értéke utóbbinál 5 millió forinttal volt alacsonyabb. A fajlagos mutató alapján sorrendben harmadik Vas megyében is 12 millió forinttal az átlag felett alakult. Az átlagnál nagyságrendekkel kevesebb volt a tízezer hektárra jutó mezőgazdasági vadkár összege a kifizetett vadkár összege alapján 13. és az utána következő többi apróvadas megyékben, illetve Hevesben, ebben a körben 184 ezer és 572 ezer forint között változott a fajlagos mutató értéke.

19. ábra

Tízezer hektár mezőgazdasági területre jutó mezőgazdasági vadkár, 2008–2012. évek átlaga

4.2. Erdői vadkár

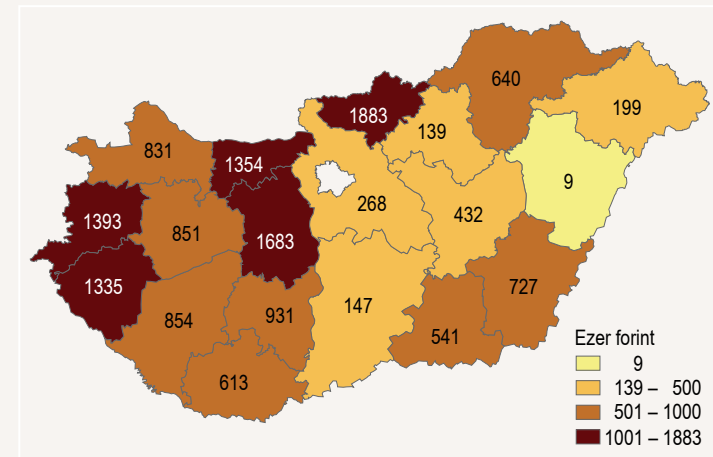
Az elmúlt öt évben a vadászatra jogosultak országosan 681 millió, évente átlagosan 136 millió forint vadkárt fizettek ki a károsult erdőgazdálkodóknak.

Az erdei vadkárak alakulását főként a vaddisznó és a szarvas előfordulási gyakorisága, valamint az adott terület erdőborítottsága, az erdők kor- és fő állományalkotó fafajok szerinti összetétele is jelentősen befolyásolja. Az erdei vadkárak leggyakrabban a fák hajtásainak és rügyeinek a rágásában, a kéreg lehántásában, a makkvetések kitérésében és a facsemeték letaposásában és törésében nyilvánulnak meg.

A vizsgált időszak folyamán a legnagyobb összegű, 90 millió forint kifizetésre Nógrádban került sor, de Zalában és Somogyban is meghaladta a 70 milliót. Ugyanakkor a kevésbé erdősült apróvadas megyékben és Hevesben az erdei vadkár 300 ezer és 9,8 millió forint között változott.

20. ábra

Tízezer hektár erdőterületre jutó erdei vadkár, 2008–2012. évek átlaga

A tízezer hektár erdőterületre jutó erdei vadkár a vizsgált időszak átlagát tekintve országosan 737 ezer forint volt. A mutató értéke a megyék között rendkívüli mértékben 9 ezer és 1,9 millió forint között szóródott, előbbi Hajdú-Bihar, utóbbi Nógrád megyét jellemezte. Az alföldi apróvadás körzetekben – Békés megye kivételével – az átlag alatt maradt az egységnyi erdőterületre jutó kár, míg a középhegységek nagyvadás körzeteinek többségében attól magasabb volt.

5. A vadászat pénzügyi helyzete

A vadászati ágazat jövedelemtermelő képessége meglehetősen szerény. 2008 és 2012 között az 1387 vadgazdálkodási egység összesen mintegy 88 milliárd forint bevételhez jutott és közel 84 milliárd forint kiadást könyvelt el, az időszak egészében az egyenlegük országosan nem érte el a 4 milliárd forintot. A megyék közül Fejér, Hajdú-Bihar, Somogy és Jász-Nagykun-Szolnok a vadgazdálkodását összességében veszteséggel zárta.

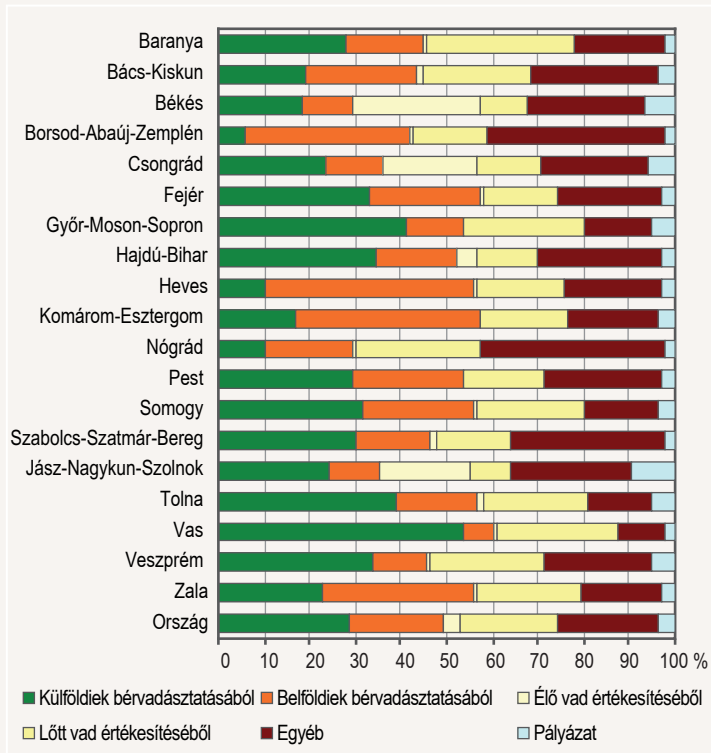
5.1. Vadászati bevételek

A vizsgált időszakban a vadgazdálkodási egységek bevételeit tekintve a megyék között számottevőek voltak a különbségek: a legnagyobb bevételt, több mint 10 milliárd forintot a somogyi vadgazdálkodók érték el, Veszprém, Zala és Tolna megyékben a bevétel nagysága 6–7 milliárd forint közötti volt. A legkevesebb, 3 milliárd forintnál kisebb vadászati bevétel sorrendben Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Nógrád megyékben keletkezett.

A vadászból származó bevételek túlnyomó hányada, országos átlagban mintegy fele a kül- és belföldiek bér vadásztatásból, valamint az ehhez kapcsolódó szolgáltatásokból származott, a fennmaradó hányadot a lőtt vad és élő vad értékesítések, a pályázatokból befolyt és egyéb bevételek képezték. A bér vadásztatásból eredő bevételek aránya hét nagyvadász megyében átlag feletti, közel 60% körüli volt, míg az apróvadász megyék többségében és Nógrádban 6–20 százalékponttal elmaradtak az országos átlagtól. Az élő vad értékesítéséből Békés, Csongrád és Jász-Nagykun-Szolnok megye szerzett jelentősebb részesedést, főként a befogott mezei nyulak és a mesterségesen nevelt fácánok révén. A lőtt vad értékesítéséből származó bevételek elsősor-

21. ábra

A vadgazdálkodási egységek vadászati bevételeinek összetétele, 2008–2012. évek átlaga

ban a nagyvadász megyékben voltak jelentősek, az apróvadászok elsősorban az elejtett őzekből könyvelhettek el nagyobb bevételt.

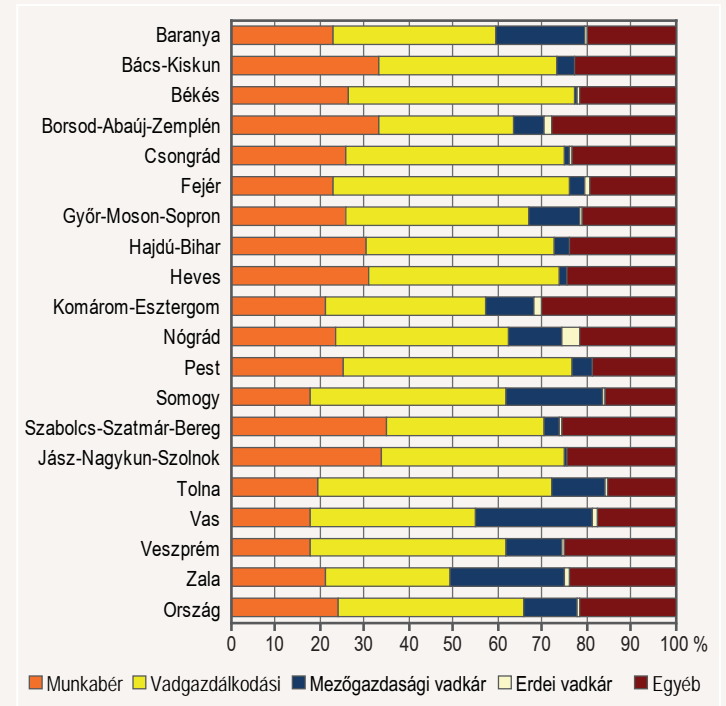
5.2. Vadászati kiadások

A vadászati kiadások a megyék többségében a bevételekhez igazodtak. A kiadások túlnyomó hányadát, 42%-át a vadgazdálkodási tevékenységekre fordított összegek kötötték le, ami egyebek mellett magába foglalta a vadászati berendezések kihelyezését, a vadföld gazdálkodást, a vadállomány takarmányozását, a vadak élőhelyének fejlesztését. A vadgazdálkodási egységekben dolgozó több mint 3 ezer fő hivatásos vadász, valamint az állandó és időszakos alkalmazottak munkabére az összes kiadások egynegyedét jelentette. Egyéb kiadásokra az összes kiadás közel 22, a vadkárok kifizetésére pedig 13%-át fordítottak a vadgazdálkodók.

A vadászati kiadások összetétele a megyék között változatosan alakult. A munkabérré fordított kiadások aránya azokban az apróvadász megyékben, ahol mesterséges fácán-, réce- vagy fogolytenyésztés is van, meghaladta az átlagot. A vadgazdálkodási kiadások arányait a kifizetett vadkárok hányada módosította: jellemzően Vas, Somogy, Zala és Baranya megyében az átlagosnál kevesebbet fordítottak erre a célra. A vadgazdálkodási kiadások tartós csökkentése – különösen a vadföldművelésre és a kiegészítő takarmányozásra szánt költségek esetében – a vadkárok mértékének további jelentős emelkedéséhez vezethetnek.

22. ábra

A vadgazdálkodási egységek vadászati kiadásainak összetétele, 2008–2012. évek átlaga

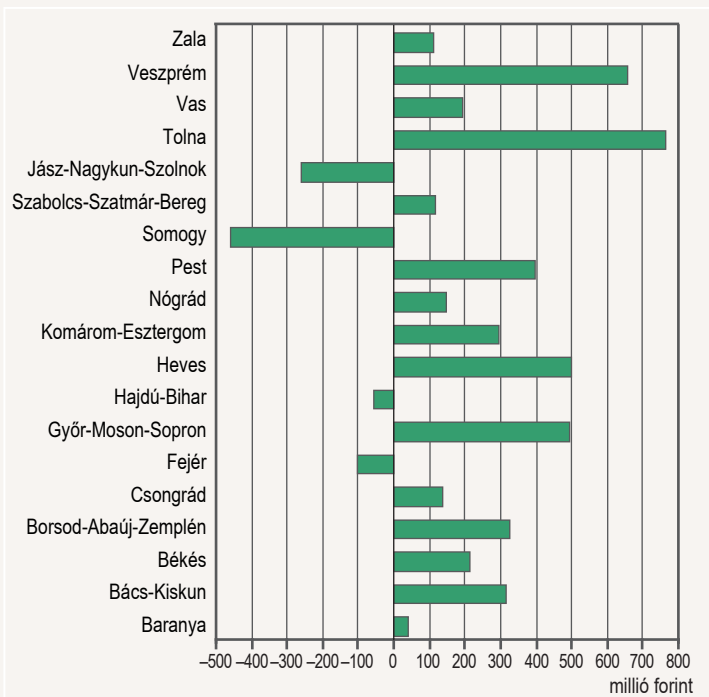

5.3. Pénzügyi egyenleg

2008 és 2012 között a vadgazdálkodási egységek összességében 4,7 milliárd forint bevételt, a veszteséges megyék pedig 876 millió forint kiadást realizáltak, ezzel 3,8 milliárd forint pozitív egyenleggel zárult az időszak. A vadkárrel kevésbé sújtott Tolna, Veszprém, Győr-Moson-Sopron és Heves megyékben a pénzügyi egyenleg az időszak folyamán 500–800 millió forint pluszt mutatott. A somogyi vadgazdálkodási egységek – főként a jelentős összegű vadkár kifizetések miatt – 461 millió forint veszteséget könyveltek el. Az apróvadász megyék közül a vizsgált időszakot Jász-Nagykun-Szolnok 260, Hajdú-Bihar 54 millió forintos negatív pénzügyi egyenleggel zárta.

23. ábra

A vadgazdálkodási egységek pénzügyi egyenlege, 2008–2012.

További információk, adatok, linkek:

[Erdőgazdálkodás területi jellemzői](#)

Elérhetőségek:

Készítette: Pásztor László

laszlo.pasztor@ksh.hu Telefon: (+36-1) 345-1287

Szakmai lektor: Prof. Csányi Sándor: s.csanyi@gmail.com

[Információs szolgálat](#)

Telefon: (+36-1) 345-6789

www.ksh.hu